

ВІДГУК

**доктора педагогічних наук, професора, начальника кафедри
лінгвопедагогічного забезпечення професійної діяльності Воєнної академії
імені Євгенія Березняка, Олександра Сергійовича ЛАГОДИНСЬКОГО,
на дисертаційну роботу Дужого Романа Володимировича на тему:
“Курсова підготовка військовослужбовців для участі в міжнародних
операціях з підтримання миру та безпеки”, подану на здобуття ступеня
доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за
спеціалізаціями) в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка**

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження Дужого Романа Володимировича зумовлена необхідністю подальшого розвитку системи професійної військової освіти України в умовах трансформації безпекового середовища, євроатлантичної інтеграції держави та її майбутньої активної участі в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки (МОПМБ). Підготовка військовослужбовців до виконання завдань у багатонаціональному середовищі є важливою складовою оборонної політики держави, інструментом зміцнення міжнародного співробітництва та підтвердженням спроможності України робити внесок у забезпечення глобальної безпеки.

Проблеми розвитку військової освіти, професійної підготовки військових фахівців, формування їхніх професійних, лідерських, мовленнєвих, психологічних та методичних компетентностей стали предметом численних наукових досліджень вітчизняних учених. Водночас аналіз наукових праць свідчить, що, незважаючи на значний науковий доробок у галузі професійної військової освіти, питання цілісної підготовки військовослужбовців до участі в МОПМБ, зокрема розроблення сучасної моделі їх курсової підготовки, залишаються недостатньо опрацьованими.

Особливої ваги дослідження набуває в контексті російсько-української війни. Хоча в сучасних умовах пріоритетом держави є відсіч збройній агресії та

захист суверенітету, після завершення війни Україна об'єктивно відновить свою участь у міжнародних безпекових ініціативах і миротворчих місіях. Це потребуватиме підготовки військовослужбовців до виконання широкого спектра завдань – від стабілізаційних і гуманітарних операцій до участі у відбудові постконфліктних територій та забезпеченні міжнародної безпеки.

Україна володіє значним практичним досвідом участі в МОПМБ, проте сучасні виклики, поява нових форм збройних конфліктів, необхідність впровадження стандартів НАТО та використання набутого бойового досвіду зумовлюють потребу в оновленні змісту, організації та методичного забезпечення підготовки військовослужбовців. Наявність суперечностей між суспільним запитом на високоякісну підготовку військових фахівців для міжнародних операцій та недостатньою науковою розробленістю відповідних педагогічних механізмів, а також застарілістю окремих нормативних і методичних засад такої підготовки, переконливо засвідчують своєчасність і науково-практичну значущість виконаного дисертаційного дослідження.

Отже, актуальність теми наукового дослідження Дужого Романа Володимировича “Курсова підготовка військовослужбовців для участі в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки”, метою якої є розроблення, систематизація та теоретичне обґрунтування моделі системи курсової підготовки військовослужбовців для участі в МОПМБ, а також визначення умов її ефективного застосування та забезпечення сумісності із міжнародними стандартами підготовки, не викликає сумніву.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше: для системи курсової підготовки військовослужбовців для участі в МОПМБ розроблено та теоретично обґрунтовано структурно-функціональну модель підготовки, що інтегрує концептуально-цільовий, змістовий, процесуальний, організаційний, результативний та ресурсний компоненти; визначено та систематизовано чинники, які детермінують якість та результативність курсової підготовки до миротворчої діяльності; розроблено систему кількісних критеріїв та показників оцінювання рівня сформованості готовності військовослужбовців

до участі в МОПМБ, що забезпечує можливість об'єктивної діагностики результатів підготовки; розроблено науково обґрунтовану класифікацію ресурсів і методів курсової підготовки, що є найбільш прийнятними для формування складових готовності.

Удосконалено методику курсової підготовки військовослужбовців шляхом: розробки проєкту освітнього стандарту курсової підготовки для участі в МОПМБ; розробки таксономії результатів підготовки відповідно до структури професійної готовності та класифікації необхідних компетентностей; створення системи оцінювання рівня сформованості професійних компетентностей на основі визначених критеріїв та рівнів; впровадження підходів до добору змісту, методів і ресурсів навчання з урахуванням пізнавальних стилів військовослужбовців; конкретизації змісту понять “курсозна підготовка”, “професійні компетентності військовослужбовців”, “готовність до участі в МОПМБ”; уточнення класифікації інтерактивних методів навчання з урахуванням специфіки миротворчої діяльності.

Набули подальшого розвитку методи емпіричного та педагогічного дослідження в частині розробки опитувальників для визначення рівня сформованості готовності.

Ступінь обґрунтованості використаних методів, отриманих результатів і положень дисертації. У дисертаційному дослідженні автор коректно визначив мету, завдання, об'єкт, предмет та сформулював гіпотезу дослідження. Поставлені дослідницькі завдання логічно та послідовно реалізовано в змісті розділів роботи.

Для досягнення мети та реалізації поставлених завдань автором використано комплекс взаємних теоретичних і емпіричних методів дослідження, добір яких є обґрунтованим та адекватним предмету дослідження. Теоретичні методи (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, індукція, дедукція, моделювання, класифікація та проєктування) дали змогу розкрити сутність досліджуваної проблеми, уточнити понятійно-категоріальний апарат,

визначити концептуальні засади та розробити модель системи курсової підготовки військовослужбовців.

Емпіричні методи (вивчення документів і наукових джерел, анкетування, експертне опитування, педагогічне спостереження, узагальнення педагогічного досвіду та педагогічний експеримент) забезпечили отримання достовірних даних щодо сучасного стану підготовки військовослужбовців, перевірку ефективності запропонованої моделі та формулювання практичних рекомендацій.

Використання методів математичної статистики із застосуванням пакету SPSS (дескриптивна статистика, кореляційний, дисперсійний, факторний і кластерний аналізи, критерії Колмогорова–Смирнова, Манна–Уїтні, Крускала–Уолліса, коефіцієнт альфа Кронбаха) забезпечило об'єктивність, надійність і статистичну вірогідність отриманих результатів. Загалом обраний методичний інструментарій є достатнім, логічно виваженим і повною мірою відповідає меті, завданням та логіці дисертаційного дослідження.

Дисертація має чітку й обґрунтовану структуру та складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, що налічує 256 найменувань, з яких 114 – іноземними мовами, а також додатків. Загальний обсяг дисертаційної праці становить 282 сторінки, із них 250 сторінок припадає на основний текст дослідження.

Результати дослідження реалізовано через розроблення авторських навчальних програм, навчально-методичних і науково-методичних матеріалів, діагностичного інструментарію та системи оцінювання компетентностей. Елементи розробленої моделі впроваджено в освітній процес закладів вищої освіти та міжнародної неурядової організації, а саме: Національної академії внутрішніх справ (акт № 74-оп від 25.03.2026); Центру з питань захисту цивільного населення в умовах конфлікту (акт № 2026/04/012 від 27.04.2026); Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

(акт № 318-14/2026НВ від 20.04.2026); Національного університету оборони України (акт № 150/1/77 від 06.05.2026).

Значення одержаних результатів для науки і практики й рекомендації щодо їх можливого використання.

Наукові результати дисертаційного дослідження мають вагоме теоретичне та практичне значення. Їх значущість полягає, насамперед, у розробленні моделі системи курсової підготовки військовослужбовців для участі в МОПМБ, яка ґрунтується на сучасних наукових підходах, враховує міжнародні стандарти підготовки персоналу та може слугувати методологічною основою для подальшого розвитку системи професійної військової освіти України.

Практична цінність одержаних результатів полягає в можливості безпосереднього використання запропонованих автором положень після відновлення участі України в МОПМБ. Розроблена система спрямована на підвищення професійної готовності військовослужбовців, удосконалення організації їхньої підготовки та забезпечення сумісності з підходами і вимогами міжнародних безпекових організацій.

Важливим здобутком дисертації є створення авторських навчальних програм, навчально-методичних і науково-методичних матеріалів, діагностичного інструментарію та системи оцінювання компетентностей, які мають прикладний характер і можуть бути використані в освітньому процесі закладів військової освіти, у системі підвищення кваліфікації військовослужбовців, а також під час розроблення нормативно-методичного забезпечення підготовки персоналу для участі в МОПМБ.

Результати дисертаційного дослідження Дужого Р.В. можуть бути впроваджені у практику діяльності закладів військової освіти та центрів підготовки військовослужбовців, а також до використання в подальших наукових дослідженнях, присвячених проблемам професійної військової освіти, підготовки персоналу до міжнародних операцій та розвитку системи військової освіти України в умовах післявоєнного відновлення.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Дисертаційна робота Дужого Романа Володимировича “Курсова підготовка військовослужбовців для участі в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки”, подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, є самостійним і завершеним дослідженням, яке має чітку структуру і повністю відповідає встановленим вимогам до наукових праць, котрі подаються на здобуття наукового ступеня доктора філософії, й охоплює всі необхідні елементи, передбачені чинними нормативними документами.

У вступі автор обґрунтовує актуальність вибору теми дослідження, визначає мету, завдання, об’єкт, предмет і гіпотезу дослідження, представляє виявлені ним суперечності, а також описує методи дослідження, які було застосовано для досягнення мети й виконання визначених завдань.

У першому розділі – *“Підготовка військовослужбовців для участі в міжнародних операціях: теоретичні основи, стандарти та досвід реалізації”* – автором здійснено ґрунтовний аналіз сучасного стану міжнародної безпеки та тенденцій розвитку миротворчої діяльності, обґрунтовано необхідність спеціальної підготовки військовослужбовців до участі в МОПМБ. На основі аналізу наукових джерел, нормативно-правової бази та практичного досвіду виявлено основні проблеми існуючої системи курсової підготовки, зокрема невідповідність її змісту сучасним безпековим викликам, недосконалість системи оцінювання готовності, недостатню інтеграцію міжнародного досвіду та сучасних інформаційних технологій.

Важливим результатом першого розділу стало обґрунтування необхідності модернізації системи курсової підготовки військовослужбовців, визначення пріоритетних напрямів її вдосконалення та окреслення концептуальних засад розроблення авторської моделі підготовки до участі в МОПМБ.

У другому розділі – *“Модель системи курсової підготовки військовослужбовців для участі в МОПМБ”* – автором розроблено та

теоретично обґрунтовано модель системи курсової підготовки військовослужбовців до участі в МОПМБ, визначено її мету, структуру, змістові компоненти, методологічні підходи, принципи та організаційно-педагогічні умови реалізації. Побудовано цілісну схему взаємозв'язків між складовими моделі та окреслено послідовність етапів її впровадження.

Важливим результатом розділу стало обґрунтування структури компетентностей, необхідних для підготовки військовослужбовців до участі в МОПМБ, розроблення проєкту стандарту курсової підготовки, а також визначення сутності, структури, критеріїв і рівнів сформованості готовності військовослужбовців до виконання завдань у міжнародних операціях. Автором також ідентифіковано ключові фактори, що впливають на формування такої готовності, та запропоновано систему її об'єктивного оцінювання, що створює методологічне підґрунтя для вдосконалення професійної підготовки військовослужбовців.

У третьому розділі дисертації – *“Експериментальна перевірка ефективності розробленої моделі системи курсової підготовки”* – автором здійснено експериментальну перевірку ефективності розробленої моделі системи курсової підготовки військовослужбовців до участі в МОПМБ. Досліджено взаємозв'язок між стилями навчання військовослужбовців та результативністю їхньої мовної підготовки, виявлено особливості формування іншомовної компетентності та обґрунтовано доцільність урахування навчальних переваг слухачів під час організації освітнього процесу.

Важливим результатом розділу стало розроблення методологічних засад мовної та професійної підготовки військовослужбовців, створення інструментарію для оцінювання рівня сформованості компетентностей і визначення організаційно-педагогічних умов ефективного впровадження запропонованої моделі. Результати педагогічного експерименту підтвердили її наукову обґрунтованість, практичну ефективність та здатність забезпечувати комплексне формування професійної готовності військовослужбовців до

діяльності в багатонаціональному середовищі відповідно до сучасних вимог НАТО та ООН.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Основні положення та результати дисертаційного дослідження знайшли відображення у 18 наукових публікаціях автора. Із них 9 праць висвітлюють основні наукові результати, що виносяться на захист. Зокрема, 7 статей опубліковано у фахових наукових виданнях України, віднесених МОН України до категорії Б за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), а ще 2 – у міжнародних наукових журналах, що індексуються в наукометричній базі Scopus. Окремі положення та проміжні результати дослідження додатково висвітлено ще у 9 наукових публікаціях.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності. Результати аналізу змісту дисертаційної праці свідчать про дотримання здобувачем принципів академічної доброчесності та вимог щодо належного використання наукових джерел. Посилання на наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, електронні ресурси та нормативно-правові документи оформлено відповідно до встановлених вимог. Подані українською та англійською мовами анотації повною мірою відображають мету дослідження, його основні положення та найбільш вагомі наукові результати, отримані автором.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту й оформлення дисертаційної праці. Високо оцінюючи дисертаційне дослідження за його актуальність, наукову новизну й практичну значущість, вважаємо за потрібне виділити деякі дискусійні положення, а також висловити такі побажання:

1. Аналізуючи змістове наповнення першого розділу дисертації, констатуємо, що значний обсяг тексту присвячено детальному опису сутності МОПМБ, їх класифікації, особливостей діяльності міжнародних організацій та характеристиці окремих видів миротворчих місій. Незважаючи на безумовну важливість наведеної інформації для розуміння контексту дослідження, її надмірна деталізація не повною мірою відповідає предметному полю

педагогічної науки та має більше довідково-описовий, ніж педагогічний характер. На нашу думку, частину цього матеріалу доцільно було б скоротити, натомість приділивши більше уваги власне педагогічним аспектам курсової підготовки військовослужбовців, зокрема обґрунтуванню методологічних підходів, організаційно-педагогічних умов, сучасних освітніх технологій, особливостей формування компетентностей, дидактичним принципам побудови програм підготовки та механізмам оцінювання результатів навчання. Такий підхід дозволив би посилити педагогічну спрямованість дослідження

2. На с. 129 (п. 2.5.4 Організаційний блок) автор зазначає, що формування професійної компетентності військовослужбовців забезпечується шляхом застосування діалогічно-дискусійних практик, інтерактивних технологій, імітаційних процесів, занурення в реальні ситуації, а також індивідуальної та групової роботи. Водночас у тексті дисертації відсутні конкретні приклади використання зазначених методів, опис відповідних навчальних занять або зразки методичних розробок. На нашу думку, включення до додатків прикладів сценаріїв занять, кейсів, вправ чи інших методичних матеріалів сприяло б більш повному розумінню механізмів практичного впровадження запропонованих підходів та посилило б прикладну цінність дослідження.

3. Певного уточнення потребує також запропонований у результативному блоці моделі підхід до визначення загального рівня готовності військовослужбовців. Автор виокремлює когнітивний, ціннісно-мотиваційний, психомоторний та рефлексійний компоненти готовності, однак механізм інтеграції результатів оцінювання за цими компонентами у єдиний підсумковий рівень готовності не представлено (сс. 133 – 137).

4. У роботі хотілося б бачити більш виразне висвітлення специфіки підготовки саме військовослужбовців Збройних Сил України до участі в МОПМБ. Більш детальне розкриття національних особливостей такої підготовки та механізмів їх реалізації в запропонованій системі курсової підготовки посилило б практичну спрямованість і прикладну значущість дослідження.

5. Ознайомившись з переліком умовних позначень, спостерігаємо, що він не вирізняється достатньою уніфікованістю. Зокрема, сюди включено загальновідомі та усталені аббревіатури, такі як ООН і ОБСЄ, розшифрування яких, з огляду на їх широке використання в науковому та офіційному дискурсі, видається не цілком необхідним. Крім того, спостерігається різний підхід до подання іншомовних скорочень: частина аббревіатур наводиться з перекладом українською мовою (наприклад, АРА, АСЕЕ), тоді як інші подаються лише в оригінальному написанні без перекладу або пояснення (IBM SPSS, JCATS). На нашу думку, доцільно було б дотримуватися єдиного принципу оформлення переліку умовних позначень, що сприяло б його більшій логічності та відповідності вимогам академічного стилю.

6. Переважний текст дисертації викладено у надмірно лаконічній, переважно констатувальній манері (знеособлений “телеграфний” стиль), яка наближає текст до стилю службових документів або аналітичних довідок. Такий спосіб викладення дещо обмежує можливості для більш розгорнутого обґрунтування окремих положень, висвітлення причинно-наслідкових зв’язків та поглибленої наукової інтерпретації отриманих результатів. Більш детальна аргументація окремих висновків сприяла б підвищенню переконливості та аналітичної цінності дисертаційного дослідження.

Висловлені зауваження та побажання мають переважно рекомендаційний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи та не знижують її наукової новизни, теоретичного і практичного значення. Їх наявність значною мірою зумовлена складністю, міждисциплінарністю та багатогранністю досліджуваної проблематики, яка охоплює широкий спектр педагогічних, військово-професійних, організаційних і міжнародних аспектів. Окреслені дискусійні положення радше визначають перспективні напрями подальшого наукового пошуку автора та відкривають можливості для поглиблення окремих положень дослідження в майбутніх наукових працях.

Загальний висновок. Узагальнення результатів аналізу тексту дисертації та наукових публікацій Дужого Р.В. дає підстави стверджувати, що

дисертаційне дослідження на тему “Курсова підготовка військовослужбовців для участі в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки” є завершеною, самостійно виконаною та цілісною науково-кваліфікаційною працею, якій притаманні наукова новизна, теоретична значущість і практична цінність.

Дисертація відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 “Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії” (зі змінами), а також вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 “Про затвердження Вимог до оформлення дисертації” (зі змінами).

З огляду на викладене вважаємо, що автор дисертації – Дужий Роман Володимирович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Доктор педагогічних наук, професор,
начальник кафедри лінгвопедагогічного забезпечення
професійної діяльності Воєнної академії
імені Євгенія Березняка

Олександр ЛАГОДИНСЬКИЙ

Підпис Олександра Лагодинського засвідчую.

Заступник начальника Воєнної академії імені Євгенія Березняка –
начальник служби по роботі з персоналом

Сергій БІБА